

1. Исход, 15:14-15

Услышали народы и трепещут: ужас объял жителей Филистимских; тогда смутились князья Едомовы, трепет объял вождей Моавитских, уныли все жители Ханаана.

שירת הים, שמות טו, יד-טו

שָׁמְעוּ עַמִּים יְרַגְזוּן חֵיל אֲחֻז יִשְׁבֵי פְלִשְׁתִּים
אֶז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רַעַד
נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן:

2. Иисус Навин, 2:9-10

И сказала им: я знаю, что Господь отдал землю сию вам, ибо вы навели на нас ужас, и все жители земли сей пришли от вас в робость; ибо мы слышали, как Господь иссушил пред вами воду Чермного моря, когда вы шли из Египта.

יהושע ב, ט-י

וְתֹאמַר אֶל־הָאֲנָשִׁים יִדְעֵתִי כִי־נָתַן יְהוָה לָכֶם
אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלְאָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגּוּ כָל־
יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם: כִּי שָׁמְעֵנוּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ
יְהוָה אֶת־מֵי יַם־סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם

3. Исход, 13:17-18

Когда же фараон отпустил народ... И обвел Бог народ дорогою пустынною к Чермному морю. И вышли сыны Израилевы вооруженные из земли Египетской.

שמות יג, יז-יח

וַיְהִי בְשֶׁלַח פְּרֻעָה אֶת־הָעָם... וַיֹּסֶב אֱלֹהִים | אֶת־
הָעָם דְּרֹךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

4. Мехильта рабби Ишмаэля, Бешалах

«И вышли сыны Израилевы вооруженные (*хамушим*) из земли Египетской». *Хамушим* – значит «вооруженные». Другое толкование: *хамушим* – значит вышел один из пяти, а по мнению некоторых – один из пятидесяти, а другие говорят – один из пятисот. Рабби Неґорай говорил: Клянусь, даже один из пятисот не вышел, как сказано: «Умножил тебя как полевые растения» (Иезекииль, 16:7), а также «а сыны Израилевы расплодились и размножились, и возросли и усилились чрезвычайно» (Исх., 1:7) – женщины рожали по шесть близнецов, и ты говоришь, что один из пятисот вышел! Нет, не вышел один из пятисот, ведь многие из

מכילתא דבי ישמעאל, בשלח

וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, אין חמושים אלא מזוינים...
ד"א וחמושים - עלו אחד מחמשה, ויש אומרים אחד מחמשים, ויש אומרים אחד מחמש מאות. ר' נהוראי אומר: העבודה! לא אחד מחמש מאות עלו שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך (יחזקאל טז), וכתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד(שמות א, ז) - שהיתה האשה יולדת ששה בכרס אחד, ואתה אומר אחד מחמש מאות עלו העבודה? לא אחד מחמש מאות עלו, אלא שמתו הרבה מישראל

народа Израиля умерли в Египте. Когда умерли? Во время трех дней тьмы, как сказано: «не видели друг друга» (Исх., 10:23) – хоронили своих мертвых и благодарили Святого, благословен Он, за то, что не видят враги их и не злорадствуют. Рабби Йосе говорил: вышло пять поколений.

5. Исход, 13:19

И взял Моисей с собою кости Иосифа, ибо Иосиф клятвою заклил сынов Израилевых, сказав: посетит вас Бог, и вы с собою вынесите кости мои отсюда.

6. Бытие, 50:26

И умер Иосиф ста десяти лет. И набальзамировали его и положили в ковчег в Египте.

7. Тосефта, Сота, 4:7

Откуда Моисей знал, где похоронен Иосиф? Говорят в том поколении была Серах бат Ашер, и она пошла и рассказала Моисею, что Иосиф похоронен в Ниле, и что египтяне сделали ему ковчег из литых стенок, сплавленных оловом. Пошел Моисей, встал на берегу Нила и сказал: Иосиф, пришло время Святому, благословен Он, избавить Израиль. Из-за тебя Шехина задерживается, из-за тебя Израиль задерживается, из-за тебя облака славы задерживаются. Если откроешься сам, хорошо, а если нет, то мы исполним клятву, которой ты заклил предков наших. Всплыл ковчег Иосифа, и Моисей забрал его. И не следует недоумевать из-за этого, ведь сказано: «И когда один валил бревно, топор его упал в воду. И закричал он и сказал: ах, господин мой! а он взят был на подержание! И сказал человек Божий: где он упал? Он указал ему место. И отрубил он кусок дерева и бросил туда, и всплыл топор» (4-Царств, 6:5). Если для

במצרים. ואימתי מתו? בשלשת ימי אפלה שנאמר לא ראו איש את אחיו (שם י, כג) שהיו קוברים מתייהם והודו ושבחו להקב"ה שלא ראו אויביהם וישו במפלתם. ר' יוסי אומר וחמשה דורות עלו.

שמות יג, יט

ויקח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פִּקֹּד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:

בראשית נ, כו

וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנַיִם וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּשְׂמֹךְ בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם:

תוספתא סוטה ד, ז

מנין היה משה יודע היכן יוסף קבור? אמרו סרח בת אשר היתה באותו הדור והלכה ואמרה לו למשה: בנילוס נהר יוסף קבור שעשו לו מצרים שפודין של מתכת וחברום בבעץ. והלך משה ועמד על נילוס נהר ואמר: יוסף הגיעה שעה שהקב"ה גואל את ישראל, הרי שכינה מעוכבת לך, וישראל מתעכבין לך, וענני כבוד מעכבין לך. אם אתה מגלה את עצמך מוטב ואם לאו נקיים אנו משבועה שהשבעת את אבותינו. צף ארונו של יוסף ונטלו משה ובא לו. ואל תתמה בדבר הזה. הרי הוא אומר "ויהי האחד מפיל הקורה והברזל נפל למים ויצעק ויאמר אהה אדוני והוא שאול" (מלכים-ב ו, ה), והרי דברים קל וחומר. ומה אלישע תלמידו של אליהו הציף הברזל, קל וחומר למשה רבו של אליהו.

Елисей, ученик Илии, смог заставить железо всплыть, то Моисей, учитель Илии, тем более мог это сделать.

8. Вавилонский Талмуд, Сота, 13а

Откуда Моисей знал, где похоронен Иосиф? Сказали: Серах бат Ашер осталась из того поколения. Пошел к ней Моисей и сказал: Не знаешь ли ты, где похоронен Иосиф? Отвечала ему: Египтяне сделали ему литой ковчег и поместили его в Нил, чтобы благословлялись воды его. Пошел Моисей и встал на берегу Нила...

9. Мемар Марке, Книга знамений, 52

В Раамсесе принесли жертвы и двинулись к Сокхофу, хотели идти дальше, но не смогли. Перед ними стояли облачный и огненный столпы, чтобы они не смогли покинуть Сокхоф. Моисей и Аарон увидели это и устрашились, и все общество было охвачено страхом. Какая тайна тут сокрыта? – спросил Моисей Аарона, – Давай позовем старейшин и вместе с ними разберемся в том, что происходит. Пришли к Моисею и Аарону старейшины, и сердца их были полны страха... Стали спрашивать в каждом колене, какая тайна тут сокрыта... Когда дошли до колена Асира, то к ним поспешила Серах бат Ашер со словами: Ничего страшного с вами не происходит. Я вам раскрою, в чем тут тайна. Окружили ее и привели к великому пророку Моисею, от которого исходило сияние, как от полной луны. Сказала она: Приветствую тебя, великий пророк, любимец общества! Выслушай от меня то, о чем ты спрашивал. Славны те, кто помнят моего дядю, а вы про него забыли. Если бы огненный и облачный столпы не остановились, вы бы ушли и оставили его в Египте... Отвечал ей великий пророк Моисей: Ты самая мудрая среди женщин, Серах, отныне все будут рассказывать о твоём величии... Отправилась Серах в

בבלי סוטה יג, א

ומנין היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור?
אמרו: סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה: כלום את יודעת היכן יוסף קבור? אמרה לו: ארון של מתכת עשו לו מצרים וקבעוהו בנילוס הנהר, כדי שיתברכו מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס...

מימר מרקה, ספר המופתים 52

ברעמסס זבחו ואל סוכות נעו וביקשו לצאת ממנה ולא יכלו. עמדו עמוד הענן והאש לפניו שלא יצאו מגבול סוכות. משה ואהרן רואים ויראים וכל הקהל נבהלים. מה הסוד הזה אמר משה לאהרן - נקרא לזקנים, אמרו זה לזה. אכן אנו נחקור אותו המשפט. באו הזקנים אל משה ואהרן ולבם מלא פחד... ושאלו בכל שבט מהו הסוד הזה... וכאשר נתנו קול בתוך שבט אשר יצאה שרר בת אשר אליהם ממהרת. אין בכך דבר רע. הנה אני מגלה לכם מהו הסוד הזה. הקיפו אותה מיד ובאו אל הנביא הגדול משה ועמדה לפניו, והוא כמו הירח במילואו. אמרה: שלום עליך הנביא הגדול יקירם של האנשים שמע ממני אתה דבר הזה שאתה מבקש. ישר כוחם של אלה אשר זכרו את דודי ואתם שכחתוהו. אילולי עמדו עמוד הענן ועמוד האש הייתם יוצאים והוא נעזב במצרים... אמר לה הנביא הגדול משה: יאה לך שרר החכמה בנשים מן היום ולהלן תסופר גדולתך... הלכה שרר וכל שבט אפרים סביבה ומשה ואהרן הולכים אחריהם עד שבאה אל המקום שהוא טמון בו וגילו את הארון ונשאוהו מהר...

сопровождении всего колена Ефремова, а Моисей с Аароном шли позади, пока не дошли до места захоронения. Там обнаружили ковчег и поспешно его унесли...

10. Исход, 14:16, 21

А ты подними жезл твой и простири руку твою на море, и раздели его, и пройдут сыны Израилевы среди моря по суше;... И простер Моисей руку свою на море, и гнал Господь море сильным восточным ветром всю ночь и сделал море сушею, и расступились воды.

11. Мехильта рабби Ишмаэля, Бешалах

«И простер Моисей руку свою на море». Море начало ему сопротивляться. Велел ему Моисей от имени Святого, благословен Он, чтобы оно расступилось, но море не послушалось. Показал ему жезл, но оно не послушалось. Притча. На что это похоже? На царя, у которого было два сада – один внутри другого. Продал он внутренний сад, покупатель пришел и хотел войти, но сторож ему не позволил. Велел покупатель сторожу пропустить его от имени царя, но тот не послушался. Показал ему перстень с печатью, но тот не послушался. В конце концов покупателю пришлось призвать самого царя. Когда царь пришел, сторож начал убегать. Сказал ему покупатель: Я целый день уговаривал тебя от имени царя, и ты не слушался, зачем ты сейчас убегаешь? Отвечал тот: Я не от тебя убегаю, а от царя.

Так стоял Моисей на берегу моря. Велел ему расступиться от имени Святого, благословен Он, но оно не послушалось. Показал ему жезл, но оно не послушалось, пока не явился Святой, благословен Он, во всей славе Своей, и только тогда море начало убегать, как сказано: «Море увидело и побежало» (Пс. 114(113):3). Сказал ему Моисей: Весь день я

שמות יד, טז, כא

וְאַתָּה הָרַם אֶת־מִטְּךָ וּנְטָה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם
וּבִקְעָהוּ וַיָּבֵאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה...
וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה | אֶת־הַיָּם
בְּרוּחַ קָדִים עֶזְרָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת־הַיָּם
לְחֶרְבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:

מכילתא דבי ישמעאל, בשלח

"ויט משה את ידו על הים". התחיל הים עומד כנגדו. אמר לו משה בשם הקדוש ברוך הוא שיבקע ולא קבל עליו, הראהו את המטה ולא קבל עליו. משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שתי גנות זו לפניו מזו, מכר את הפנימית ובא הלוקח

ליכנס ולא הניחו השומר. אמר לו הלוקח לשומר בשם המלך ולא קבל עליו. הראהו את הטבעת ולא קבל עליו, עד שניהג הלוקח את המלך בעצמו ובא. כיון שבא המלך התחיל השומר בורח. אמר לו: כל היום הייתי אומר לך בשם המלך ולא קבלת עליך, ועכשיו מפני מה אתה בורח? אמר לו: לא מפניך אני בורח אלא מפני המלך.

כך עמד משה על הים. אמר לו משה בשם הקדוש ברוך הוא שיבקע ולא קבל עליו, הראהו המטה ולא קבל עליו, עד שנגלה הקדוש ברוך הוא עליו בכבודו, וכיון שנגלה הקדוש ברוך הוא בכבודו ובגבורתו התחיל הים בורח שנאמר "הים ראה וינוס" (תהלים קיד, ג) אמר לו משה: כל היום הייתי אומר לך בשם הקדוש ברוך הוא ולא קבלת עליך עכשיו מפני מה אתה בורח? "מה לך הים כי תנוס" (שם פסוק ה), אמר לו: לא מפניך

уговаривал тебя от имени Святого, благословен Он, но ты не слушалось, зачем ты сейчас убегаешь? «Что с тобою, море, что ты побежало?» (там же, 5). Отвечало ему: Не от тебя, сын Амрама, я бегу, а «пред лицом Господа трепещи, земля, пред лицом Бога Иаковлева, превращающего скалу в озеро воды и камень в источник вод» (там же, 8).

12. Из арамейских литургических песнопений

Иди, Моисей, встань у моря / и скажи морю: «Расступись передо мной». От Моего имени иди и скажи: «Я посланник Творца мира. Раскрой пути свои ненадолго, пока не пройдут избавленные Господом, ибо колена Иакова терпят бедствие, и враги их гонятся за ними. Ведь ты перекрыло им путь, а их преследует нечестивый фараон». Пошел Моисей и встал на берегу моря со словами: «Расступись перед Богом». Расступилось море перед Моисеем, увидев в руке его чудесный жезл. Закипело море гневом и вознамерилось вернуться обратно. «Ошибаешься ты, сын Амрама, не можешь ты властвовать надо мной, ведь ты не старше меня, я старше тебя на три дня, ведь я было создано в третий день, а ты – в шестой».

...

В конце концов сказало море Моисею: «Перед рожденным женщиной я не отступлю». Отвечал Моисей морю: «Тот, кто сильнее меня и тебя, заставит тебя покориться». Начал Моисей петь песнь и возносить молитву такими словами: «Ты даровал мне стих в свитке Торы: “Теперь увидишь ты, что Я сделаю с фараоном” (Исх., 6:1). Владыка мира, не предавай народ Свой в руки нечестивого фараона!» Услышало моря глас духа святого, что говорил с Моисеем из огня, и усмирило море свои волны, и прошли сыны Израиля посреди него.

בן עמרם אני בורח אלא "מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלהי יעקב ההופכי הצור אגם מים
חלמיש למעינו מים" (שם, פסוק ח).

מפיוטי המתורגמנים (מתורגם חזרה לעברית)
[איחל משה וקום על ימא / ואמר לימא זע מן
קדמי]

לך משה ועמוד על הים / ואמור לים "סור
מלפני",
בשמי תלך ותאמר לים "שאני שלוחו של יוצר
בראשית, / גלה דרכיך לשעה קלה / עד שיעברון
בתוכם פדויי ה' / כי שבטי יעקב שרויים בצרה /
ושונאיהם רודפים אחריהם. / הרי אתה סגרת
מלפניהם / ופרעה הרשע רודף אחריהם" / הלך
משה ועמד על הים / ואמר לים "סור מפני
האל". / סר הים מלפני משה / כשראה בידו את
מטה הניסים. / חימה ורוגז עלו לים / והתרברב
לחזור לאחוריו. / "טעות היא בידך, בן עמרם, /
אין אתה שליט בי ואין אתה קשיש ממני /
שלושה ימים אני גדול ממך / שאני נבראתי ביום
השלישי ואתה ביום השישי".

...

סוף דבר אמר הים למשה: "מלפני ילוד אישה אין
אני נכנע", ענה משה ואמר לים: "מי שגדול מני
וממך יכבוש אותך". פתח משה פיו בשירה / וכך
שיבח בתשבחותי ותפילת משה עלתה בבקשה /
ובתחנונים אמר את דברו "פסוק אמרת לי בספר
התורה 'עתה תראה אשר אעשה לפרעה' ריבונו
של עולם אל תמסור עמך בידיו של פרעה
הרשע" שמע הים את קול רוח הקודש / שהיתה
מדברת עם משה מתוך האש
שב הים מגליו ועברו בתוכו בני ישראל.

13. Пасхальная агада

Рабби Иоси га-Глили сказал: откуда мы заключаем, что в Египте египтяне поражены десятью казнями, а на море – пятьюдесятью? – О Египте говорится (Исх., 8:15): «И сказали волхвы фараону: это перст Божий», а о поражении египтян на море сказано (Исх., 14:31): «и увидел Израиль руку великую, которую явил Бог над египтянами, и убоялся народ Бога, и поверили Богу и Моисею, рабу Его». Десять Казней в Египте называются «перст» ; это значит, что «рука» означает пятьдесят казней, которыми были поражены египтяне на море.

Рабби Элиэзер сказал так: ... в Египте было сорок наказаний, а на море – двести.

Рабби Акива сказал так: ... в Египте было пятьдесят наказаний, а на море – двести пятьдесят.

14. Трактат Авот, 5:4

Десять чудес совершены были для праотцев наших в Египте и десять на море.

15. Антология раввинистических источников (Мехильта, Мидраш Тегилим, Авот де-рабби Натан)

[1] Он превратил море в стены, как сказано: «Воды же были им стеною по правую и по левую сторону» (Исх., 14:22). А стен не бывает без башен. Башен не бывает без стражников. Ангелы служения охраняли Израиль от всякого вреда.

[2] Он превратил для них соленую воду в пресную, чтобы они могли пить ее.

[3] Он превратил море в подобие глины.

[4] Он превратил его в глыбы, как сказано: «От дуновения Твоего сгрудились воды» (Исх., 15:8).

הגדה של פסח

רבי יוסי הגלילי אומר: מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר? ויאמרו החרטמם אל פרעה: אצבע אלהים הוא, ועל הים מה הוא אומר? וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים, ויראו העם את ה' ויאמינו ביי ובמשה עבדו. כמה לקו באצבע? עשר מכות. אמור מעתה: במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות.

רבי אליעזר אומר: ... במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתיים מכות.
רבי עקיבא אומר: ... במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות.

פרקי אבות ה, ד

עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים.

בעקבות מקורות שונים (מכילתא דר' ישמעאל, מדרש תהילים קיד, אבות דרבי נתן, נו"ב, לו)

[1] עשאו חומות חומות. שנאמר "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (שמות יד, כב), אין חומה שאין בה מגדל. אין מגדל שאין בה שומר. שהיו מלאכי השרת

משמרים את ישראל בשביל שלא ינזקו.

[2] הוציא להם מתוקים מתוך מלוחים והיו ישראל שותין מהן. ..

[3] עשאו כטיט. ..

[4] עשאו ערמות שנאמר "וברוח אפך נערמו

מים" (שירת הים, ח)

[5] Он превратил его в крошки, как сказано: «Ты раскрыл силою Твоею море» (Пс., 74(73:13).

[6] Он заморозил для них море, так что оно сделалось чем-то вроде стеклянного шара, как сказано: «Огустели пучины в сердце моря» (Исх., 15:9).

[7] Он разрубил его на куски.

[8] Он превратил его во множество скал.

[9] Он превратил его в сушу, как сказано: «А сыны Израилевы прошли по суше среди моря» (Исх., 14:29).

[10] Он превратил его в долину и произрастил травы, так что сыны Израиля могли есть их и пасти скот.

16. Йалкут Шимони, Тора, 764

Толковал рабби Неґорай: Когда народ Израиля проходил через море, дети хотели пить, и мать протягивала руку, наполняла мех соленой водой, которая тут же становилась пресной. И еще одно чудо: погружала руку в волны моря и собирала для своего ребенка смоквы, гранаты и персики, и кормила ими ребенка. Велел сказать ему раббан Гамлиэль: Ты тоже из тех, кто вводит людей в недоумение? Отвечал он: Я толкую стих «Вот, сорок лет Господь, Бог твой, с тобою; ты ни в чем не терпел недостатка» (Второзаконие, 2:7). Разве ты не согласен, что день перехода Израиля через море был частью этих сорока лет?

17. Исход, 14:23

Погнались Египтяне, и вошли за ними в средину моря все кони фараона, колесницы его и всадники его.

18. Исход, 15:1

Тогда Моисей и сыны Израилевы воспели Господу песнь сию и говорили: Пою Господу, ибо Он высоко превознесся; коня и всадника его ввергнул в море (*рама ба-йам*).

[5] עשאו פרירות שנאמר "אתה פוררת בעוזך ים" (תהילים עד, יג)

[6] הקפיא להם את הים ונעשה כמין בולוס של זכוכית שנאמר "קפאו תהומות בלב ים" (שירת הים, ט)

[7] עשאו גזרים... ..

[8] עשאו סלעים סלעים...

[9] עשאו כיבשה, שנאמר "ובני ישראל הלכו ביבשה" (שמות יד, כט)

[10] עשאו בקעה והעלה עשבים והיו ישראל ובהמתן אוכלים ורועים בהם.

ילקוט שמעוני, תורה, תשסד

דרש רבי נהוראי: כשעברו ישראל בים היו תינוקות צמאים והיתה אשה פושטת ידה וממלאה חמתה מן המים מלוחים ונעשין מתוקים. ועוד נס אחר: היתה פושטת ידה בין גלי הים ומלקטת לבנה תאנים ורמונים ואפרסקין ונותנת אותן לבנה. שלח לו רבן גמליאל: אף אתה מן המתמיהים? אמר לו: מקרא אני דורש, "זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר" (דברים ב, ז). אי אתה מודה שאותו היום שעברו ישראל בים מן ארבעים שנה היה?

שמות יד, כג

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרָעָה רֶכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:

שירת הים, שמות טו, א

אֲזַ וַיִּשְׁרַ־מִּשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ רָמָה בַיָּם:

19. Шир га-Ширим Рабба, 1

Сказали наши учителя: сыны Израиля обратились кобылицами, а нечестивые египтяне – похотливыми жеребцами, потому и бросились за ними, пока не утонули в море. Сказал рабби Симон: Нет, сыны Израиля конечно же не превратились в кобылиц, это волны стали кобылицами, египтяне – жеребцами, пока не утонули в море. Египтянин говорил своему коню: Вчера я тянул тебя к Нилу, и ты упирался, а сейчас ты топишь меня в море? А конь отвечал всаднику: *рама ба-йам – реэ ма ба-йам* «смотри, что в море», море усторило вам hippothoros.

20. Мидраш Танхума, Шофтим, 14

Увидел Святой, благословен Он, что фараон не хочет заходить в море – как Он поступил тогда? Оседлал легкое облачко и превратил его в кобылицу, затем встал перед конницей, и все кони бросились за кобылицей, так что Святой, благословен Он, погрузился в море, и все кони – за Ним.

21. Исход, 15:2

Господь крепость моя и слава моя, Он был мне спасением. Он Бог мой, и прославлю Его; Бог отца моего, и превознесу Его.

22. Шемот Рабба, 1, 12

Толковал рабби Акива: за заслуги благочестивых женщин того поколения были избавлены сыны Израиля из Египта. Что они делали? Когда отправлялись набрать воды, Святой, благословен Он, наполнял их сосуды маленькими рыбками, так что они черпали наполовину воду, наполовину – рыбок, возвращались домой и ставили на огонь два котелка – один

שיר השירים רבה, א

רבנן אמרי: לפי שנדמו ישראל לסוסים נקבות ומצריים הרשעים זכרים מזהמים והיו רצים אחריהם עד ששוקעים בים. אמר ר' סימון: חס ושלום לא נדמו ישראל לסוסים נקבות אלא גלי הים נדמו לסוסים נקבות ומצריים לסוסים זכרים מזהמים ורצו אחריהם עד ששקעום בים. והיה המצרי אומר לסוסו: אתמול הייתי מושכך לנילוס ולא היית בא אחרי ועכשיו אתה משקעני בים? והיה הסוס אומר לרוכבו: "רמה בים" ראה מה בים, אפתיסיס נעשית לכם בים.

מדרש תנחומא שופטים יד

ראה הקדוש ברוך הוא שלא היה פרעה רוצה ליכנס בים, מה עשה הקדוש ברוך הוא? רכב על עב קל והפכו לסוסיא ועמד לפני סוסי החיילות והיו הסוסים רצים אחרי הסוסיא והקב"ה ירד לים והסוסים אחריו.

שירת הים, שמות טו, ב

עֲזֵי חֲמַרְתָּ יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהוּ:

שמות רבה א, יב

דרש ר' עקיבא: בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. מה עשו? בשעה שהיו הולכות לשאוב מים, הקב"ה מזמין להם דגים קטנים בכדיהם ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות שופתות שתי קדירות, אחת של דגים ואחת של חמין, ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותם וסכות אותם ומאכילות

с рыбой, другой – с мясной похлебкой, затем относили их своих мужьям в поле. Там они умывали их, умащали их, кормили их, и соединялись с ними среди котлов, как сказано: «Вы возлегли среди котлов, стали, как голубица, которой крылья покрыты серебром» (Пс. 68(67):14). За то, что «возлегли среди котлов», удостоился народ Израиля трофеев на море, как сказано: «как голубица, которой крылья покрыты серебром». Заключали и возвращались домой. Когда приходило время рожать, отправлялись рожать в поле под яблоню, как сказано: «Под яблоней разбудила я тебя: там родила тебя мать твоя, там родила тебя родительница твоя.» (Песнь Песней, 8:5). А Святой, благословен Он, посылал (ангелов) с небес, чтобы омыть новорожденных, как молодая мать, выхаживающая детеныша, как сказано: «При рождении твоём, в день, когда ты родилась, пупа твоего не отрезали, и водою ты не была омыта для очищения, и солью не была осолена, и пеленами не повита» (Иезекииль, 16:4), а также преподносил им две круглых лепешки – одну на масле, другую на меду, как сказано: «И питал его медом из камня и елеем из твердой скалы» (Втор., 32:13). Когда египтяне прознали про них, хотели их убить. Произошло для них чудо, и они были спрятаны в земле, так что над ними проходили быки и пахали плугом, как сказано: «На хребте моем орали оратаи, проводили длинные борозды свои» (Пс., 129(128):1(3)). На следующее утро они прорастали как полевая трава, как сказано: «Умножил тебя как полевые растения; ты выросла и стала большая» (Иез., 16:7). Когда подрастали, то стайками возвращались в свои дома, как сказано: «И достигла превосходной красоты (*ади адаим*)» (там же) – читай не *ади адаим*, а *адарим адарим* («стайками»). Когда Святой, благословен Он, явился на море, они признали Его первыми, как сказано: «Он Бог мой, и прославлю Его» (Исх., 15:2).

אותם ונזקקות להם בין שפתים, שנאמר: "אם תשכבון בין שפתים כנפי יונה נחפה בכסף" (תהלים סח, יד). בזכות אם תשכבון בין שפתים זכו ישראל... לבית הים, שנאמר: "כנפי יונה נחפה בכסף". וכיון שמתעברות באות לבתיהן. וכיון שמגיע זמן מולדתן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר: "תחת התפוח עוררתך שמה חבלתך אמך שמה חבלה ילדתך" (שיר השירים ח, ה). והקב"ה שולח משמי מרום ומנקה אותם ומשפיר אותם כחיה זו שמשפרת את הולד, שנאמר: "ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת" (יחזקאל טז, ד), ומלקט להם שני עגולים, אחת של שמן ואחת של דבש, שנאמר: "וינקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" (דברים לב, ג). וכיון שמכירין בהם המצרים, רצו להורגן. נעשה להם נס ונבלעים בקרקע ומביאים שוורים וחורשים על גביהן, שנאמר: "על גבי חרשו חרשים" (תהלים קכט, א). ולמחר מבצבצין ויוצאין כעשב השדה, שנאמר: "רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי" (יחזקאל טז, ז). וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהם, שנאמר: "ותבאי בעדי עדיים" (שם), אל תיקרי 'בעדי עדיים' אלא 'בעדרי עדרים'. וכשנגלה הקב"ה על הים הם הכירוהו תחלה, שנאמר: "זה אלי ואנוהו" (שירת הים, ב).

23. Тосефта, Сота, 6:4

Рабби Иоси га-Глили сказал: Когда сыны Израиля вышли из моря и увидел трупы своих врагов, разбросанные по берегу, то все вместе воспели песнь. Младенец на коленях у матери и сосунок у материнской груди, увидев Шехину, подняли голову и хором воспели песнь: «Он Бог мой, и прославлю Его» (Исх., 15:2).

Рабби Меир сказал: Даже еще не родившиеся младенцы во чреве матери воспели песнь, как сказано: «Из уст младенцев и грудных детей Ты устроил хвалу» (Пс.8(7):3).

24. Исход, 15:11

Кто, как Ты, Господи, между богами? Кто, как Ты, величествен святостью, досточтим хвалами, Творец чудес?

25. Мидраш Вайоша

Сказали наши мудрецы, да будет память о них благословенна: Когда сыны Израиля произнесли эту песнь перед Святым, благословен Он, услышал ее фараон, барахтавшийся в море, поднял перст к небесам и сказал: Я верю в то, что Господь праведен, а я и народ мой виновны, и нет в мире другого бога, кроме Тебя. В этот момент спустился Гавриэль и надел ему на шею железную цепь со словами: Нечестивец! Вчера ты сказал «Кто такой Господь, чтоб я послушался голоса Его» (Исх., 5:2), а теперь говоришь «Господь праведен...» (Исх., 9:27)? Сразу же опустили его в пучину моря и держали там пятьдесят дней в мучениях, чтобы познал чудеса Святого, благословен Он, а после этого вынули его из моря и поставили царем над Ниневией. А когда в Ниневию пришел Иона и сказал «Еще сорок дней и Ниневия будет разрушена!» (Иона, 3:4), его сразу же охватил ужас и трепет, так что он вскочил с престола, надел вретиче, сел в золу и сам начал кричать,

תוספתא סוטה ו, ד

ר' יוסי הגלילי אומ' כיון שעלו ישראל מן הים וראו את אויביהם פגרים מתים ומוטלין על שפת הים אמרו כולם שירה. עולל מוטל בין ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה הגביה עולל צוארו ותינוק שמט פיו משדי אמו וענו כולם שירה ואמרו "זה אלי ואנוהו" (שירת הים, ב).

ר' מאיר אומר אפילו עוברין שבמעיי אמותן אמרו שירה שנאמר ... "מפי עוללים ויונקים יסדת עח" (תהילים ח, ג).

שירת הים, שמות טו, יא

מִי־כַמְכָּה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כַמְכָּה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְלֵא:

מדרש ויושע

אמרו חז"ל: בשעה שאמרו ישראל זאת השירה לפני הקב"ה שמע אותה פרעה כשהיה מטורף בים ונשא אצבעו לשמים ואמר: מאמין אני בך שאתה הצדיק ואני ועמי הרשעים ואין אלוה בעולם אלא אתה. באותה שעה ירד גבריאל והטיל על צוארו שלשלת של ברזל ואמר לו: רשע! אתמול אמרת "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה, ב) ועכשיו אתה אומר "ה' הצדיק" (שמות ט, כז)?! מיד הורידו למצולות ים ועכבו שם חמשים יום וציער אותו כדי שיכיר נפלאותיו של הקב"ה, ולאחר כן העלו מן הים והמליכו על נינוה. וכשבא יונה לנינוה ואמר "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת" (יונה ג, ד) מיד אחזו אימה ורעה וקם מכסאו ויכס שק וישב על האפר והוא בעצמו זעק ואמר "האדם והבהמה הבקר והצאן אל יטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו" (שם, פסוק ז) כי יודע אני שאין אלוה אחר בכל העולם כמוהו, וכל דבריו אמת וכל משפטיו באמת

«чтобы ни люди, ни скот, ни волы, ни овцы ничего не ели, не ходили на пастбище и воды не пили» (там же, 7), «ибо знаю я, что нет в мире другого бога, как Он, и все слова Его истинны, и все законы его – правдивы и надежны. И до сих пор фараон жив и находится у врат геенны, и когда заходят туда цари народов мира, он тут же рассказывает им о великих деяниях Святого, благословен Он: Глупцы вы несусветные! Почему вы не вняли мне? Ведь я отрицал Святого, благословен Он, и Он наслал на меня десять казней, утопил в море, держал там пятьдесят дней, затем достал из моря, так что хочешь, не хочешь, пришлось мне поверить в Него. Поэтому сочинили сыны Израиля эту песнь и воспели хором: «Кто, как Ты, Господи, между богами? Кто, как Ты, величествен святостью, досточтим хвалами, Творец чудес?» (Исх., 15:11).

26. Исход, 15:10, 12

Ты дунул духом Твоим, и покрыло их море: они погрузились, как свинец, в великих водах. Ты простер десницу Твою: поглотила их земля.

27. Мехильта рабби Ишмаэля, Бешалах

«Поглотила их земля». За что им досталось погребение? За то, что сказали «Господь праведен» (Исх., 9:27). Сказал Святой, благословен Он: Вы признали справедливость суда, потому и Я не лишу вас награды и дам вам место для погребения, как сказано: «Ты простер десницу Твою: поглотила их земля».

Другое толкование: Море выбросило их на сушу, а суша выбросила в море. Сказала суша: Когда я приняла кровь одного Авеля, мне было сказано: «Проклята земля» (Быт., 4:11), как же я теперь приму кровью стольких людей? Тогда поклялся ей Святой, благословен Он, что не будет призывать ее к ответу, как сказано: «Ты простер десницу

ובאמונה. ועדיין פרעה חי ועומד בפתחו של גיהנם, וכשנכנסין מלכי אומות העולם מיד הוא מודיע להם גבורותיו של הקב"ה, ואומר להם: שוטים שבעולם, מפני מה לא למדתם ממני דעת, שהרי אני כפרתי בהקב"ה לכן שלח בי עשר מכות, ואף טבעני בים ועכבני שם חמשים יום, ולאחר כן העלני מן הים, ולבסוף האמנתי בו בעל כרחי. לכך שררו ישראל זאת השירה ואמרו כולם יחד "מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא" (שירת הים, יא).

שירת הים, שמות טו, י, יב

נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כְּסֶמֶן יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֹת בְּמַיִם
אֲדִירִים: נִטִּית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:

מכילתא דרבי ישמאל, בשלח

"תבלעמו ארץ", באי זו זכות נתנה להם קבורה? בזכות שאמרו "ה' הצדיק" (שמות ט, כז). אמר הקב"ה: אתם צדקתם עליכם את הדין, אף אני לא אקפח לכם שכרם ואתן לכם מקום קבורה, שנאמר "נטית ימינך תבלעמו ארץ". דבר אחר: מגיד שהים זורקן ליבשה והיבשה זורקתן לים, אמרה היבשה: ומה אם בשעה שלא קבלתי אלא דם הבל שהוא יחידי נאמר לי "ארורה האדמה" (בראשית ד, יא) עתה איך אוכל לקבל דמן של אכלוסין הללו? עד שנשבע לה הקדוש ברוך הוא שאיני מעמידך בדין, שנאמר "נטית ימינך תבלעמו ארץ", ואין ימין

Твою: поглотила их земля» – десница – это не что иное, как клятва, как сказано: «Господь поклялся десницею Своею» (Исаия, 62:8).

28. Вавилонский Талмуд, Песахим, 1186

Ведь сказал рав Гуна: маловерами были сыны Израиля в том поколении. Так же толковал Раба бар Мари: «И усомнились у моря, моря Красного. Но спас Он их ради Имени Своего» (Пс., 106 (105):7-8). Что это означает? Означает это, что усомнились сыны Израиля в тот час и сказали: Подобно тому как вышли мы из моря с одной стороны, так и египтяне вышли из него с другой стороны. Сказал тогда Пресвятой, благословен Он, ангелу, начальствующему над морем: извергни их на сушу. Сказал ему ангел, начальствующий над морем: Владыка мира! Слыхано ли это, чтобы дал хозяин дар рабу своему, а после передумал и отнял у него подаренное?! Сказал ему: дам Я тебе в полтора раза больше! Сказал ему: Владыка мира! Может ли раб призвать к ответу господина своего? Отвечал ему: Пусть будет река Кишон поручителем за Меня. В тот же миг изверг их и выбросил на сушу, и пришли сыновья Израиля, и увидели их, как сказано (Исх., 14:30): «И увидел Израиль египтян мертвых на берегу морском».

А что означает «в полтора раза больше»? О фараоне сказано (там же, 7): «Шестьсот колесниц, колесниц отборных» (Исх., 14:7)... Сказал тогда Пресвятой, благословен Он, реке Кишон: иди и сверши то, за что поручилась ты морю. В тот же миг повлекла их река Кишон и ввергла в море, как сказано (там же, 21): «Река Кишон повлекла их».

אלא שבועה שנאמר "נשבע ה' בימינו" (ישעיה סב, ח).

בבלי פסחים, קיח, ב

דאמר רב הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו וכדדרש רבה בר מרי מאי דכתיב וימרו על ים בים סוף מלמד שהמרו ישראל באותה שעה ואמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר אמר לו הקדוש ברוך הוא לשר של ים פלוט אותן ליבשה אמר לפניו רבונן של עולם כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו אמר לו אתן לך אחד ומחצה שבהן אמר לו רבונן של עולם יש עבד שתובע את רבו אמר לו נחל קישון יהא לי ערב מיד פלט אותן ליבשה ובאו ישראל וראו אותן שנאמר וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים (שמות יד, ל). מאי אחד ומחצה שבהן דאילו בפרעה כתיב שש מאות רכב בחור (שמות יד, ז) ואילו בסיסרא כתיב תשע מאות רכב ברוך (שופטים ד, ג)... אמר לו הקדוש ברוך הוא לנחל קישון לך והשלם ערבונך מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים שנאמר נחל קישון גרפם (שופטים ה, כא).